

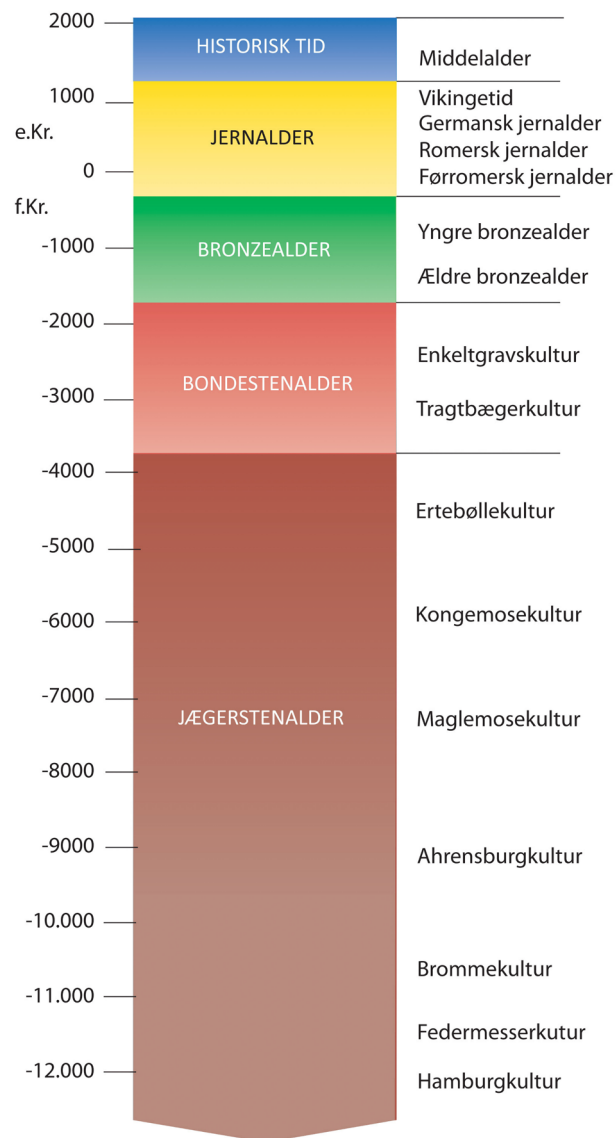
Lundbygård - Nedgravet stald med grebning og båseskillerum fra førromersk jernalder (500 – 0 f.Kr.)

Museumsinspektør Thomas Rune Knudsen

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Undersøgelsens baggrund	3
Lokalområdet i oldtiden	3
Undersøgelsens resultater	4
Sammenfatning og perspektivering	6
Hvis du vil vide mere	6

Indledning

Lige syd for Lundby Bakker langs den buldrende Hadsundvej kunne trafikanter i april 2021 se, at der skete noget. Her gennemførte Nordjyske Museer en arkæologisk udgravning af en stald fra et jernalderhus. Nu er feltarbejdet ovre, og der er blevet gjort status over udgravningens resultater, som nu foreligger i dette format som en populær gengivelse af den arkæologiske udgravningsberetning. Udgravningsberetningen er offentlig tilgængelig på Slots- og Kulturstyrelsens database "Fund & Fortidsminder". Den arkæologiske beretning, genstandsmateriale samt digital dokumentation bliver opbevaret af Nordjyske Museer.

Undersøgelsens baggrund

Udgravningen fandt sted i den østlige del af et planlagt skovrejsningsareal ud mod cykelstien ved Hadsundvej. Forud for skovrejsningen foretog museet rutinemæssigt en større forundersøgelse af arealet. I forbindelse med denne blev der lokaliseret en jernalderbebyggelse og dennes udstrækning blev registreret og graderet efter sårbarhed. Området, hvorpå parkeringspladsen ved den nye skov skulle etableres var særligt sårbart, og derfor var det nødvendigt med en udgravning og registrering af fortidsminderne i dette område.

I efteråret 2020 blev parkeringspladsens placering og anlægsarbejdets karakter fastlagt, og et budget for dette arbejde blev godkendt af Slots- og Kulturstyrelsen. Efter aftale med byherre (Aalborg Kommune) blev udgravningen herefter igangsat og gennemført i april 2021.

Lokalområdet i oldtiden

Den arkæologiske udgravning foretaget ved Hadsundvej er arealmæssigt ganske lille (ca. 303 m²), men udgravningen af dette underbygger resultaterne fra tidligere undersøgelser i området syd for Lundby Bakker: Her findes

Figur 1. Graderinger af sårbarhed (rød/orange/gul) samt blå cirkel der markerer overpløjet gravhøj.

Figur 2. Byhøje ved Aalborg. Nærværende landsby er den røde stjerne.

resterne af en velbevaret jernalderlandsby. En landsby som på mange måder efter alt dømme har flere ligheder med de velkendte byhøje, som ligger henholdsvis ved Smedegårdscenteret i Aalborg Øst, Gigantium i Aalborg Øst, Universitetshospitalet og Da Vinci-parken. Landsbyen er hermed en del af et større netværk af landsbyer som opstår engang i den tidlige jernalder eller sene bronzealder og fortsætter i nogle århundreder efter Kristi Fødsel før de går i opløsning.

Undersøgelsens resultater

Ved udgravningen blev der udgravet den østlige del af et langhus fra førromersk jernalder (500-0 f.Kr.). Husets skal sandsynligvis dateres til den sene del af denne periode, dvs. i århundrederne lige før eller kort tid efter Kristi Fødsel. Dele af hustomten er tidligere blevet udgravet tidligere, da den centrale del af bygningen lå i området, hvor der nu er cykelsti og derfor blev udgravet i forbindelse med etablering af denne. Den vestligste del af huset er ikke udgravet, da det ligger, hvor nuværende Hadsundvej er anlagt. Med andre ord er den centrale og østlige del af langhuset blevet arkæologisk undersøgt, hvilket svarer til en samlet længde på 12-13 m. Den sydøstligste del af huset ligger akkurat udenfor feltgrænsen, og må forventes stadigvæk at være bevaret i skovrejsningsarealet.

Figur 3. Den sydvestlige del af udgravningsfeltet med hustomten.

Figur 4. Udgravningen i forgrunden ved Hadsundvej. I baggrunden ses Lundby Bakker.

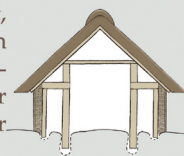
Hustomten er et såkaldt langhus, som er et aflangt hus, hvor der i mange tilfælde har været en klar funktionsopdeling med beboelse centreret omkring et ildsted i den ene ende, og stald eller lignende i den anden. Husets beboelsesende er den del der ligger under Hadsundvej, men staldenden er nu blevet udgravet. Stalden var meget velbevaret, og der blev fundet tydelige spor efter, at der vitterligt at været opstaldning. Centralt var en grebning med enkelte sten, som lå i den let forsænkede af staldende. Bemærkelsesværdigt er i øvrigt fundet af korte grøfter med en indbyrdes afstand på ca. 60 cm, som tolkes til at have været grøfter til båsесkillerum. Dette forekommer at være uomtvistelig evidens for at husdyr har opholdt i den ene af huset. Selvom museets arkæologer over årene efterhånden har udgravet hundredvis af langhuse, så er fund af sådanne båsесkillerum fåtallige i museets ansvarsområde. De findes kun undtagelsesvist ved særdeles velbevarede hustomter. Årsagen til dette kan være kan være rent erkendelsesmæssige (altså at sporene af forskellige årsager kan være svære at se), men det er også muligt, at opstaldning er noget mindre udbredt i Nordjylland end andre steder i landet i ældre jernalder.

Alle gårdens funktioner har hermed været samlet i et enkelt aflangt hus, og det aktuelle hus har sandsynligvis været tæt ved 20 m langt, hvilket er i den høje ende for huse fra denne periode. I midten af huset er to overfor hinanden stående indgangspartier, hvilket er meget tidstypisk. Næsten samtlige langhuse fra perioden har to indgange overfor hinanden centralt i huset. Huset er også af samme byggeskik som andre tilsvarende huse, i dette rækker af stolper løbende på række inde i husets rum har båret tagets vægt. Dette i kontrast til mange senere huse, hvor mere og mere af tagets vægt bliver båret af væggene, for til sidst at overflødiggøre de upraktiske tagbærende stolper inde i husets forskellige rum.

Under udgravningen blev der fundet ca. 20 genstande. Langt størstedelen var skår fra lerkar i form af bl.a. randskår, hanke og sideskår med ornamentering, men der var også halvdelen af en skubbekværn, en knusesten, slagge samt trækul og forkullet korn. Genstandene stammer alle fra ældre jernalder (500 f.Kr. – 400 e.Kr.) og dem som kunne dateres mere præcist, stammer alle fra århundrederne lige omkring Kristi Fødsel.

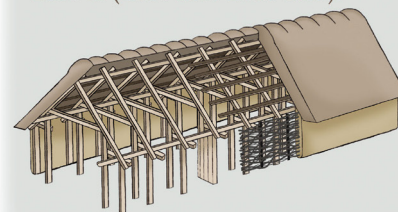
Det treskibede hus

I et treskibet hus bæres taget af to rækker af kraftige stolper, placeret ned igennem husets midte. Hustypen kaldes treskibet, da det i tværsnit kan opdeles i tre dele - mellem og på hver side af de to rækker tagbærende stolper.

Husene har haft stolper til ydervægge og andre opdelinger i huset - som skillevægge, båsе til dyrene osv. - men disse er kun i heldige tilfælde bevaret. Husene er aflange og oftest 5-6 m brede. De kaldes derfor langhuse, når de er så lange, at de er brugt som bolig. Der er også mindre bygninger, som har været brugt som fx arbejds- og til opbevaring. Indgangene er i langhusenes lange vægge, og indrettes oftest med bolig i den ene ende (mod vest) og stald i den anden (mod øst).

Treskibede huse bygges i det meste af bronzealderen, jernalder og vikingetid - samlet en periode på omkring 2000 år (1.500 f.kr.-1.050 e.kr.).

Figur 5. Lerkarsskår fra omkring Kristi Fødsel.

Sammenfatning og perspektivering

I det meste af landet er de eneste bevarede dele af jernalderens huse de nedgravninger, som har rummet bygningernes lodretstående stolper, men bl.a. i Aalborg-området, Vesthimmerland og Thy kendes der ”byhøje”, som er kompakte landsbyer med en efter dansk standard meget høj bevaringsgrad af hustomterne. Byhøjene, som er akkumuleringer af byggerester, affald m.v., som kan være op til flere meter tykke, er opstået fordi man her modsat normalen ikke flyttede landsbyerne rundt i landskabet i løbet af århundrederne. Man blev boende på det samme sted over flere århundreder. Man byggede ganske enkelt ovenpå de gamle husparceller igen og igen over århundreder og i det affaldslag som opstod ved denne proces, er bl.a. bevaret brøklægninger, gulvlag, vægforløb, ildsteder, grebninger m.v. Husene ligger i byhøjene ligger i mange tilfælde så tæt, at hustage næsten kunne mødes, og dette til trods for, at det var langhuse, hvor halvdelen af huset i reglen var afsat til opstaldning. Man har boet tæt, både mennesker og husdyr, og med kun ganske få meter over til naboen.

Selvom kulturlagene ikke er så tykke som ved byhøjene få km længere mod nord, så har undersøgelserne ved Hadsundvej vist at jernalderlandsbyen, som har ligget her, på mange måder minder om de velbevarede byhøjsbebyggelser.

Limfjordsområdets overfladenære geologi er kendetegnet ved kridt. Selv ved steder som landsbyen ved Lundbygård vil der være kridt lidt dybere nede, selv om det ikke umiddelbart påtræffes i toppen af undergrunden. Kridtet er anvendt som bl.a. gulvmateriale, og den kridtholdige jord giver også nogle gode bevaringsforhold for knogle og tak. Normalvis foregår knoglemateriale over en årrække, men kalkholdigt jord kan være med til at bevare knogler for eftertiden. Dette er også sket ved Lundbygård, hvor der er fundet dyreknogler under forundersøgelsen, som antageligt er slagteaffald. Dyreknoglerne kan være med til at fortælle om bl.a. om hvilke husdyr man holdt, hvad man spiste, og hvordan dyrenes helbredstilstand har været.

Ved Lundbygård blev der under de arkæologiske undersøgelser med metal-detektorer også fundet en del små metalgenstande, heriblandt fibler (dragtsmykker), mønter, et stykke guld med fladhamret afslutning og et forgyldt smykke metal. Kun enkelte af genstandene passer tidsmæssigt sammen med bebyggelsen, mens de øvrige genstande er lidt yngre, og hører til århundrederne efter, at landsbyen antageligt er ophørt (ca. 200 – 550 f.Kr.). Flere af genstandene er også samlet i et mindre område, så det er muligt, at de stammer fra forstyrrede grave. Hvis man fjernede topjorden her, vil man måske kunne finde rester af grave herunder, såfremt pløjning ikke fuldstændigt har udslettet sporene efter dem.

Resultaterne af udgravningen som helhed tydeliggør, hvor værdifuldt det kan være at udgrave selv ganske beskedne arealer som f.eks. arealet til en mindre parkeringsplads.

Store dele af jernalderlandsbyen ved Lundbygård er nu tilsået med træer, så muligheden for fremtidige undersøgelser og udtagning af f.eks. naturvidenskabelige prøver er derfor meget begrænset. Men heldigvis har vi med nærværende udgravning reddet vigtig information fra et lille hjørne af landsbyen.

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker:

Danmarks Oldtid, Ældre Jernalder 500 f.Kr. – 400 e.Kr., af Jørgen Jensen, 2003, Gyldendal.

Nørre Hedegård. En nordjysk byhøj fra ældre jernalder, af Mads Runge, 2009, Jysk Arkæologisk Selskab.

Udgravningsdata

Lundbygård, Gunderup

- Nordjyske Museer jnr. 7298
- Fund & Fortidsminder: 120104 sb 199
- Slots- og Kulturstyrelsen jnr. 20/08950
- Bygherre: Aalborg Kommune
- Undersøgt areal: 303 m2
- Deltagere i udgravningen:
 - Museumsinspektør Thomas Rune Knudsen
 - Arkæolog Diana Windfeldt-Schmidt
 - Arkæolog Line Sørensen
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg